

67. Gjøggerokke (*Raia fullonica*).
68. Havnegesnjen (*Petromyzon marinus*).
69. Flodnegesnjen (*Petromyzon fluviatilis*).
70. Slimaal (*Myxine glutinosa*).
71. Lancetdannet Trævlemund (*Branchiostoma lanceolatum*).

B. Til den nordeuropæiske Fauna høre:

72. Alm. Ulk (*Cottus Scorpius*).
73. Lillieborgs Ulk (*Cottus Lillieborgii*).
74. Evropæisk Panserulk (*Agonus cataphractus*).
75. Skorpion Kutling (*Lebetes scorpioides*).
75. Nilsons Kutling (*Latrunculodes Nilssonii*).
77. Glas Kutling (*Crystallogobius Nilssonii*).
78. Stenbider (*Cyclopterus Lumpus*).
79. Alm. Ringbug (*Liparis vulgaris*).
80. Draabeplettet Ringbug (*Liparis Ekströmii*).
81. Stjernepletlet Ringbug (*Liparis stellata*).
82. Søulv (*Anarrhichas Lupus*).
83. Spidshalet Langebarn (*Lumpenus islandicus*).
84. Langebarn (*Ctenodon maculatus*).
85. Tangsnært (*Blenniops Ascanii*).
85. Evrøp. Tangspræl (*Centronotus gunellus*).
87. Levendefødende Aalekvabbe (*Zoarces viviparus*).
88. Alm. Torsk (*Gadus Morrhua*).
89. Kuller (*Gadus Aeglefinus*).
90. Sej (*Gadus virens*).
91. Lange (*Molva vulgaris*).
92. Firetraadet Havkvabbe (*Motella cimbria*).
93. Sort Vels (*Raniceps ranina*).
94. Brosme (*Brosmeus Brosme*).
95. Tiplettet Lycod (*Lycodes gracilis*).
96. Tobis (*Ammodytes Tobianus*).
97. Helleflynder (*Hippoglossus vulgaris*).
98. Haaising (*Hippoglossoides Limandoides*).
99. Smaahvarre (*Zeugopterus norvegicus*).
100. Rødspætte (*Pleuronectes Platessa*).
101. Slette (*Pleuronectes Limanda*).
102. Mareflynder (*Pleuronectes microcephalus*).
103. Skærising (*Pleuronectes Cynoglossus*).
104. Mindre Guldlax (*Argentina sphyraena*).
105. Guldlax (*Argentina Silus*).
106. Sild (*Clupea Harengus*).
107. Brisling (*Clupea Sprattus*).
108. Tærbe (*Raia radiata*).

C. Til den sydeuropæiske Fauna høre:

109. Bars (*Labrax Lupus*).
110. Gulstribet Mulle (*Mullus Surmuletus*).
111. Stribet Havkarudse (*Cantharus lineatus*).
112. Blankest (Pagellus *centrodontus*).
113. Rød Blankest (*Pagellus Erythrinus*).
114. Gjøggeknuvhane (*Trigla Cuculus*).
115. Ørnefisk (*Sciaena Aquila*).
116. Alm. Thunfisk (*Thynnus Thynnus*).

117. Mindre Thunfisk (*Thynnus Thunnina*).
118. Vandre Thunfisk (*Thynnus peregrinus*).
119. Bugstribet Thunfisk (*Thynnus Pelamys*).
120. Rygstribet Bonit (*Pelamys Sarda*).
121. Ensfarvet Bonit (*Pelamys unicolor*).
122. Rygpletlet Auxis (*Auxis Rochei*).
123. Skt. Petersfisk (*Zeus Faber*).
124. Sugefisk (*Echeneis Remora*).
125. Sølvgraa Havbrasen (*Brama Raji*).
126. Sværdfisk (*Xiphias gladius*).
127. Lille Fløjfisk (*Callionymus maculatus*).
128. Guldmulte (*Mugil auratus*).
129. Alm. Junkergylte (*Coris Julis*).
130. Skjægfish (*Phycis blennoides*).
131. Smaaskellet Skolæst (*Malacocephalus laevis*).
132. Tungehvarre (*Arnoglossus Laterna*).
133. Makrelgjedde (*Scomberesox Saurus*).
134. Ansjos (*Engraulis Encrasicolus*).
135. Pilchard (*Clupea Pilchardus*).
136. Blaaahaj (*Galeus Canis*).
137. Blaa Menneskeæder (*Carcharias glaucus*).
138. Storpletlet Rødhaj (*Scyllium stellare*).
139. Ræve Haj (*Alopias Vulpes*).
140. Havengel (*Rhina Squat na*).
141. Pilrokke (*Trygon Pastinaca*).

D. Til den arktiske Fauna høre:

142. Rødfisk (*Sebastes marinus*).
143. Bjærgaborre (*Sebastes viviparus*).
144. Byrkelange (*Molva Byrkelange*).
145. Strøms Skolæst (*Coryphaenoides rupestris*).
146. Lodde (*Mallotus villosus*).
147. Havkal (*Læmargus microcephalus*).
148. Icelus (*Icelus hamatus*).

E. Til den pelagiske Fauna høre:

149. Glansfisk (*Lampris guttatus*).
150. Vaagmær (*Trachipterus arcticus*).
151. Flyvefisk (*Exocoetus sp.*).
152. Klumpfisk (*Orthogoriscus Mola*).

F. Af tropiske Fiske ere fangede:

153. Paddefisk (*Batrachus didactylus*).
154. Plettet Balist (*Balistes maculatus*).

G. Følgende Fiske ere alene fundne i de danske Farvande:

155. Brunpletlet Ringbug (*Liparis maculatus*).
156. Stor Prikfisk (*Scopelus Krøyeri*).
157. Nordisk Prikfisk (*Maurolicus borealis*).
158. Krøyers Paralepis (*Paralepis atlanticus*).
159. Smaastør (*Acipenser sturioideus*).

Stanley og de Brazza paa Kongofloden,

af O. Irminger.

Vi have tidligere i dette Tidsskrift ved at omtale den Virksomhed, som det internationale afrikanske Selskab udfolder i Afrika, meddelt Læserne et og andet om Stanleys sidste store Værk paa Kongofloden og om de

Brazzas opsigtvækkende Opdagelser i Egnen mellem denne Flod og Ogovéfloden. Siden den Tid ere begge de store rejsende vendte tilbage til Evropa og have selv skildret deres Bedrifter, hvorved man saaledes har

faaet en samlet Oversigt over disse, medens man tidligere maatte nøjes med spredte, ofte upaalidelige Efterretninger. Vi ville i det følgende give en Skildring af disse to Mænds rastløse Arbejde i de sidste tre Aar, i det vi dog, hvad angaar Naturforholdene i de meget omtalte Vandfaldsegne ved Kongo, Højdeforholdene og forskellige geografiske Angivelser, henviser til, hvad vi tidligere have skrevet i dette Tidsskrift.

Som det vil være Læserne bekendt igjennem Dagspressen, holdt Stanley i Stanley-Klubben i Paris den 19de Oktober ved en stor Banket, der blev givet til Ære for ham, en lang Tale, der vakte den største Opsigt ved de heftige Udfald, som han rettede mod de Brazza. Den Takt, hvormed den franske rejsende optraadte ved denne Lejlighed, vakte almindelig Sympathi, og den belevede Franskmand vandt en Sejr over den noget hensynsløse Amerikaner. De Brazza har haft Vind i Sejlene, siden han i Juni Maaned vendte tilbage til Frankrig. Hans Landsmænd — vi kalde de Brazza Franskmand, skjønt han er en naturaliseret Italiener, som er Løjtnant i den franske Marine — gjorde ham til Dagens Helt, Paris slog en Guldmedaille til Ære for ham, og, hvad mere er, Regeringen satte et højtideligt Stempel paa hans Bedrift ved at ratificere den meget omtalte Traktat med Negerkongen Makoko. Medens de Brazza drager af Sted til Afrika i Spidsen for en „videnskabelig og kommerciel“ Expedition, skriver Stanley i Nizza, hvor han udhviler sig efter sine Strabadser, en Bog om, hvad han har udrettet paa Kongo, og Kongos navnkundige Besejler har udført et Kæmpeværk her.

Uden at vi ville blande os i Stridighederne mellem Stanley og de Brazza, ville vi kaste et Blik paa, hvad enhver af dem har udrettet. De have begge fortalt herom: Stanley i Stanley-Klubben og de Brazza paa Sorbonnen og i Bladene. Fra Paris rejste Stanley til London, hvor han udgav sin Tale i en Piece, og i den findes en Beretning om hans sidste Arbejde paa Kongofoden.

Det er som Chef for en af „Comité d'Etudes du Haut Congo“ udrustet Expedition, at Stanley siden 1879 har virket paa Kongofoden, dog stadig i det internationale afrikanske Selskabs Tjeneste. Da det sidstnævnte Selskabs Midler ikke vare tilstrækkelige til at udruste en saa kostbar Expedition som Stanleys, stillede Kongen af Belgien sig i Spidsen for en Indsamling. Omtrent 25 belgiske, hollandske, franske og engelske Rig- og Stormænd, hvis Navne Stanley ikke ser sig berettiget til at nævne, bragte Expeditionen, hvis Maal var Oprettelsen af civilisatoriske Stationer ved Kongos Bredder, i Stand.

I Avgust indtraf Stanley paa Floden i Spidsen for

en Expedition, bestaaende af 15 Evropæere, 68 Sansibar-mænd, blandt hvilke flere havde gjort Kongorejsen med, samt 50 Kabindamænd. Expeditionen raadete over et meget betydeligt Materiel: en Damper paa 30 Tons „la Belgique“, fire Dampchalupper og fem store Robaade. Materiellet og Fartøjerne blev førte til Kongo om Bord i to Dampskibe. Omtrent 30 danske Mile fra Kysten, hvor Floden bliver usejlbare og Vandfaldsegnene begynde, anlagdes paa den højre (nordlige) Bred efter langvarige Forhandlinger med indfødte Høvdinger Stationen Vivi. Høvdingerne gik mod en Godtgjørelse ind paa, at Stanley maatte anlægge Stationer og Veje, bygge Broer, opdyrke det Stationerne nærmestliggende Land samt antage indfødte Arbejdere i sin Tjeneste. Omegnen af Vivi er bakket og bjærgfuld, og Anlægget af Stationen paa Toppen af en 300 Fod høj Klippe saant tilhørende Vejanlæg medtog fem Maaneder. Stationsbygningerne bestaa af to Magasiner og et Kogehus, opførte af Jærnplader, et rummeligt Vaaningshus og syv Hytter af Træ; Materialet til alle disse Bygninger var medbragt fra Evropa. De indfødte byggede sig Hytter efter Landets Skik og Brug.

I Februar 1880 foretog Stanley en anstrængende Rekognoscering af Egnen dybere ind i Landet. En Vej blev anlagt langs Flodens højre Bred. Alt efter Egnens Beskaffenhed skred Arbejdet hurtigt eller langsomt fremad. Enkelte Dage lykkedes det at anlægge en Fjerdingvej lang Vej, men én Gang anvendtes 26 Dage paa en Strækning af kun sex hundrede Alen. Den 31te December 1880 havde man naaet Isangila, der ligger 13 Mile fra Vivi, og her blev den anden Station anlagt, efter at Stanley havde afsluttet en lignende Overenskomst med Egnens Høvdinger som ved Vivi. Til Isangila førte Stanley sit tunge Materiel under meget besværlige Omstændigheder; det tog saaledes f. Ex. en hel Dag at slæbe en af Dampchalupperne op ad en 800 Fod høj Klippe med hele Arbejdsstyrken. 800 Kister og i alt 2225 Dragter blev bragte ind i det uvejsomme Land, ofte ved Hjælp af Taljer og Spil, og til sine Tider maatte der foretages Klippesprængninger.

Ved Isangila blev en Dampchalup sat i Vandet og anvendt til at føre Personel og Materiel til den tredje Station paa den højre Bred, Manyanga, der ligger 18½ Mile fra Isangila. Den 1ste Maj 1881 var den tredje Station anlagt med Jærnmagasiner o. s. v. Flodsejladsen mellem den anden og tredje Station er farlig; men Stanley foretrak dog at bruge Flodvejen fremfor de besværlige Vejanlæg paa Landjorden i Vandfaldsegnene. Han blev her dødssyg, og i samfulde to Maaneder blev der kun udrettet saare lidet. „Min Sygdom“, skriver

han, „skyldtes væsentlig den bestandige Nervespænding, som jeg blev holdt i paa Grund af de mange Farer, der vare forbundne ved Farterne med de overlæssede Baade. Enhver, der i min Bog „gennem det mørke Fastland“ har læst, hvad jeg døjede i Vandfaldsegnene, hvor Expeditionen led saa følelige Tab paa Liv og Ejendom, vil uden Tvivl fatte den Spænding, jeg følte, naar jeg saa den lille Dampchalup og mine Baade, belæssede med Mennesker og Materiel, næsten give tabt i Hvirvelstrømmene og ofte forgjæves kæmpe mod den rivende Strøm.“

I Begyndelsen af Juli fortsatte Stanley Rejsen videre landværts langs Kongos højre Bred og naaede i Løbet af en Uges Tid den omtrent 23 Mile fjærnere beliggende Stanley Pool for at forhandle med de Høvdinge, som han kjendte fra tidligere Dage, angaaende Anlægget af en fjerde Station paa dette vigtige Sted, hvor Kongo bliver sejlbart dybt ind i det Indre af Landet. En stor Skuffelse var dog beredt ham her. En farvet, fransk Sergeant, Malamine, der ikke kunde læse, overrakte ham en Afskrift af den Traktat, som de Brazza det foregaaende Efteraar havde afsluttet med Makokos Høvdinge, der heller ikke kunde læse. Franske Flag vajede i Land og fra de indfødtes Kanoer. Skuffelsen maatte være saa meget desto større for Stanley, som han det foregaaende Aar mellem Vivi og Isangila havde ydet de Brazza Hjælp med Eskorte, Transport o. s. v. De Brazza havde den Gang Traktaten i Lommen, men fortalte ikke sin Vært Stanley et eneste Ord om den. Vi skulle ikke her opholde os ved Stanleys Underhandlinger med de indfødte; men blot anføre, at det paa Grund af Traktaten ikke lykkedes ham at anlægge en Station paa den højre Bred af Floden ved Stanley Pool, og at han hos en venskabeligsindet Høvding, der var hans Ven fra gamle Dage, fik Tilladelse til at anlægge den fjerde Station, Leopoldville, lige over for den franske Station, Brazzaville, hvis Beliggenhed imidlertid den Dag i Dag blot er betegnet med et fransk Flag.

Leopoldville blev anlagt i Lighed med de øvrige Stationer og staar som de under Befaling af en Evropæer; den ligger $23\frac{3}{4}$ Mile fra Mayanga. Stationsbygningen i Leopoldville har to Stokværk, er 90 Fod lang og 24 Fod bred. Afstanden mellem Vivi neden for Vandfaldsegnene og Leopoldville oven for disse bliver altsaa ad de af Stanley langs Flodens nordlige Bred anlagte Veje $55\frac{1}{4}$ danske Mile, af hvilke de $18\frac{1}{2}$, mellem den anden og tredje Station, falde paa Flodvej.

Den 1ste Februar 1882 var Leopoldville anlagt, og for første Gang flød en Dampbaad paa den sejlbare Kongo i det indre Afrika. Dampchaluppen havde det betegnende Navn „En Avant“, og om Bord i den foretog

Stanley en Tur op ad Floden for at finde et passende Sted til Anlægget af en femte Station. „En Avant“ havde en stor Hvalbaad af Staal og to Kanoer paa Slæb. Omtrent 25 Mile fra Leopoldville blev den femte Station anlagt tæt ved Mundingen af den mægtige Biflod, Kvangø, der falder i Hovedfloden syd fra. Den 1ste April var Stationen færdig, og Stationsmandskabet blev forsynet med Varer, tilstrækkelige til to Aars Forbrug.

For at finde et passende Sted til Anlægget af en sjette Station dampede Stanley op ad Kvangøfloden. Efter tre Dages Sejlads, omtrent 25 Mil fra Kongo, kom han til et Sted, hvor to store Floder løb sammen for at danne Kvangø. Den ene af disse Floder, der kom fra Sydøst, havde en graahvid Farve, medens den anden, der kom fra Øst til Syd, havde en paafaldende Lighed med Blæk. Da de indfødte erklærede den sidste af Floderne for mest sejlbart, løb Stanley med sin Dampchalup op ad den. Under Sejladsen paa denne Flod dukkede atter Opdagerinstinktet op i ham; han vedblev at dampe videre, og 55 Mile fra Kvangø's Munding i Kongo, blev Floden bredere, og kort derpaa kom han til sin store Forbavselse ind i en Sø, der var 17 Mile lang og fra $1\frac{1}{2}$ —10 Mile bred. Her havde han et ejendommeligt Møde med nogle indfødte, som af Rædsel sprang over Bord fra deres Kanoer, da Dampchaluppen nærmede sig. Et Par af Stanleys flinkeste Folk sprang dog ud og reddede de indfødte, der vare maalløse af Skræk over at se hvide Mænd og „Ildkanoen“, og det var, saa at sige, umuligt at berolige dem ved Gaver og Venskabstegn. Belæssede med brogede, farvede Tøjer og Perler bleve de indfødte satte om Bord i deres Kanoer, aldeles ude af sig over, hvad de havde set.

Sygdom tvang Stanley i Maj Maaned til at vende om og til ved en Rejse til Evropa at gjenvinde sin Helbred. Paa Tilbagereisen besøgte han alle sine Stationer og udtaler sig saaledes om dem: „Da jeg vendte hjem, var der paa den femte Station opført 31 Huse. Leopoldville talte 113 af de indfødtes Huse og to store Bygninger til Evropæerne; Haverne omkring Stationen stode i deres fulde Flor og saa smilende ud, da vi nærmede os dem. Den tredje Station syntes jeg ikke saa godt om; men de nylig ankomne friske Kræfter ere nu beskæftigede med at udføre mine Befalinger. Den anden Station, der staar under en ung Englænder, Swinburne's, Kommando, vandt mit fulde Bifald. Med de færreste Folk havde Swinburne, der har været min Sekretær, udrettet mere end andre Stationschefer med fire Gange saa mange Folk. Efter næsten tre Aars Fraværelse gjensaa jeg atter Vivi, som vel var gaaet betydelig fremad, men dog ikke saa meget, som jeg haabede. Der var kun

bleven opført en Stenbygning, siden jeg havde været her. Men da jeg kom til den nedre Kongo, blev jeg slaet af den Forandring, som Kappelysten havde fremkaldt paa Floden, en Kappelyst, som det afrikanske Selskab har skabt og fremkaldt i Løbet af tre Aar. Mellem Noki og Vivi var der oprettet femten Etablissementer af forskjellig Art paa den tidligere ubeboede Flodbred.“

Det er en Selvfølge, at Stanley under sit aarelange Arbejde jævnligen fik Forstærkning, der dels bestod af Evropæere og dels af Sansibarmænd, ligesom ogsaa hans Forraad af Levnetsmidler, Materiel og Varer til Betaling af de indfødte, der traadte i hans Tjeneste, bleve kompletterede. Til hans Expedition skal der være medgaaet mellem fem og sex Millioner Frank.

Med langt mindre Midler har de Brazza virket; men hans Gjerning har heller ikke, i det mindste hidtil, været saa betydningsfuld som Stanleys. Som Følge af de vigtige Opdagelser, som denne ihærdige franske rejsende gjorde paa en Expedition 1875—78 i Egnene imellem Ogové og Kongo, Opdagelser, som vi tidligere have omtalt i dette Tidsskrift, blev han i Slutningen af 1879 sat i Spidsen for en Expedition, der væsentlig kom i Stand ved Tilskud fra den franske Afdeling af det internationale Selskab og Regeringen. Hans Opgave var ad en af de af ham opdagede Bifloder, der falde i Kongos højre Bred, at naa denne Flod samt oprette civilisatoriske Stationer ved Ogové og den sejlbare Del af den øvre Kongo. Da de Brazza tog af Sted, blev der truffet Foranstaltning til, at Dr. Ballay, der havde deltaget i Expeditionen 1875—78, senere kunde støde til med en Dampchalup, der, skilt ad i mange Stykker, paa Negerryg og i Kanoer, skulde transporteres til Kongos Biflod Alima. Ved den øvre Ogové, hvor denne Flod optager Bifloden Passa, anlagde de Brazza Stationen Franceville (ikke langt fra Maschoga paa Stiellers nyeste Kaart) i Juni 1880. Midt i samme Maaned sendte de Brazza 770 Negre i 44 Kanoer ned ad Ogové for at møde Dr. Ballay. Efter at have stillet den nyanlagte Station under den eneste ham ledsagende Evropæers Kommando drog de Brazza dybere ind i Landet.

Ved sin kloge og fredsommelige Optræden vandt de Brazza de indfødtes Venskab, og efter næppe en Maanedes Rejse fra Franceville naaede han Bifloden Lefini (Stanleys Lawson Flod), hvor han netop havde faaet bygget en Flaade færdig for paa den at sejle til Kongo, da der kom Sendebud fra Batekernes mægtige Konge, Makoko, med Venskabstilbud. Med Makokos Gesandter sejlede de Brazza et Stykke ned ad Lefini, og efter to Dages Vandring over en ubeboet Højslette, naaede han, et Aarstid forinden Stanley, Kongo nogle Mile oven for Stanley Pool.

Efter langvarige Forhandlinger og forskjellige Ceremonier afsluttedes i Overværelse af fem Høvdinger den 3dje Oktober 1880 den meget omtalte Traktat, der lyder som følger: „I Frankrigs Navn og i Overensstemmelse med den mig af Kong Makoko den 10de September 1880 givne Bemyndigelse, har jeg den 3dje Oktober s. A. taget Landet mellem Floden Djue og Impila i Besiddelse. Som Tegn herpaa har jeg hejst det franske Flag i Okila i Overværelse af“ . . . (Herpaa følge Høvdingernes Navne). „Jeg har overrakt enhver af Høvdingerne her et fransk Flag, som de skulle hejse i deres Landsbyer til Tegn paa, at Landet er taget i Besiddelse i Frankrigs Navn. Høvdingerne, der officielt ere blevne underrettede om Makokos Beslutning af Ngabémé, hans Repræsentant, bøjede sig for Kong Makokos Auctoritet og modtogte Flaget. Ved at forsyne Dokumentet med deres Mærke, giv de deres Tilslutning til den af Makoko gjorte Landafstaaelse. Sergeanten Malamine og to Matroser blive tilbage som Flagets Beskyttere. Sergeanten udnævnes foreløbig til Chef for den franske Station Neonna.“

„Ved at tilstille Makoko dette Dokument, som er udfærdiget i tre Exemplarer og underskrevet af mig og hans Høvdinger, underretter jeg Kongen om, at jeg har taget denne Del af hans Land i Besiddelse for at oprette en fransk Station.“

Den i Traktaten, af hvilken de Brazza, Makoko og Sergeanten hver fik sit Exemplar, omtalte Flod Djue (Stanleys Gordon Bennett Flod) falder i Kongo tæt ved Stanley Pool, umiddelbart oven for Vandfaldene. Fra Djues Munding til Impila er der kun 2¼ danske Mile, den Strækning, hvorom der altsaa er Tale, at Frankrig har erhvervet. Paa Grund af Forholdene kunde de Brazza ikke oprette en Station, men kun betegne dens Plads ved et Flag, og til Ære for ham, paa Forslag i det geografiske Selskab i Paris af Quatrefages, blev den fremtidige franske Station ved Kongos højre Bred kaldt Brazzaville.

De Brazza rejste nu ned ad Kongo, traf Stanley under Vejs og naaede den 15de December Gabon, en fransk Besiddelse omtrent 15 Mile nord for Ogovés Munding; men til hans store Skuffelse var Dr. Ballay ikke ankommen med Dampchaluppen og den lovede Forstærkning af Personel og Materiel, der skulde sætte ham i Stand til at løse den Opgave, som han havde sat sig. I Steden for at vende tilbage til Frankrig brød den utrættelige rejsende med to franske Matroser og nogle indfødte, blandt hvilke flere vare Haandværkere, atter op for at bringe Stationerne Forstærkning og Forraad. For tredje Gang gik de Brazza opad Ogové. Han var saa uheldig at kæmpe med sin Kano og paadrog sig herved en farlig Sygdom. I Februar 1881 ankom han til Franceville og

fandt Stationen i god Opkomst og i Stand til at kunne staa paa sine egne Ben. En Vej blev anlagt over gunstigt Terræn paa en Strækning af 19 Mile til Alimafloden, og de indfødte viste sig ligefrem begjærlige efter at komme i hans Tjeneste som Dragere. Den 27de September ankom Løjtnant Mizon til Stationen med Underretning om, at Dr. Balley blev holdt tilbage i Gabon, og at det vilde vare en Stund, forinden nogle Fabrikationsfejl ved den saa længe ventede Dampchalup blev udbedrede. De Brazza besluttede nu at lade Mizon blive tilbage i Franceville og selv foretage en Opdagelsesexpedition, hvorved han haabede at finde den gunstigste Rute mellem Stanley Pool og Havet.

Som bekjendt, vil de Brazza ad Ogové, derpaa et Stykke over Land og endelig ad en af Kongos nordlige Bifloder til Stanley Pool have fundet en Vej, der frembyder betydelige Fordele for Stanleys Vej gennem Vandfaldsegnene. Et Blik paa Kaartet vil imidlertid vise, at Ogové Vejen er lang. Fra Ogóvés Munding er der nemlig i lige Linje til Stanley Pool 135 Mile, medens Vandfaldsegnene fra Leopoldville til Vivi, hvortil den nedre Kongo er sejlbare fra Havet, kun have en Udstrækning i lige Linje af 32 Mile. Det er imidlertid ikke blot ad Ogové, at de Brazza vil naa Congo; men han vil have fundet en endnu bedre Vej ad Niari Dalen, en Vej, der til Vands og Lands fra denne Flods Munding i Atlanterhavet til Stanley Pool har en Udstrækning af 60 Mile, ogsaa maalt i lige Linje. Niari har vist sig at være den samme Flod, der paa Stielers Atlas kaldes Quillu, hvis Munding ligger under $4\frac{1}{2}^{\circ}$ s. Br. Man husker, at Kongos Munding ligger under 6° og Ogóvés under 1° s. Br.

I Slutningen af Januar 1882 forlod de Brazza Franceville og drog syd paa for nærmere at undersøge Egnen mellem Ogové og Kongo. Den 8de Februar opdagede han Ogóvés Kilder og kom en Maaned senere til Niari, som var 250 Fod bred og havde et vestligt Løb. Ved Flodens Bredder fandt han Kobber og Bly, ligesom Egnen var frugtbar og tæt befolket. Han fulgte Floden, som han fandt sejlbare med Undtagelse af to Steder i Nærheden af Kysten; men det lykkedes ham ikke at følge Quillus Løb til Mundingen. Befolkningens fjendtlige Holdning tvang ham nemlig til at tage en sydligere Retning. Under en Kamp med de indfødte fik han sex Mand saarede. Den 17de April naaede han efter at have døjet særdeles meget Landana ved Atlanterhavets Kyst omtrent midt Vejs mellem Quillus og Kongos Munding. Paa denne Rejse kom han Kongo saa nær, at han i Landsbyen Kimbunda, der ligger lige langt fra Emboma ved Kongos nedre Løb og Landana, kun var fem eller

sex Dagsrejser fra den mægtige Flod. I Begyndelsen af Juni indtraf han i Evropa.

Quillu Dalen spiller, som vi have set, Hovedrollen i det sidste Afsnit af de Brazzas Rejser 1879—82 mellem Ogové og Kongo. Om Quillu Floden havde man tidligere kun meget sparsomme Meddelelser, der væsentlig støttede sig til en Rejse, foretagen i Aaret 1875 af tyske rejsende, som det lykkedes at trænge næppe en Snes Mile ind i Landet fra Flodens Munding. Overhovedet er der ingen, der har beriget vor Kundskab om Egnene mellem Ogové og Kongo saa meget som de Brazza. Af den tyske Expeditions Undersøgelser fremgaar det, at Quillu, der ligesom Kongo maa skaffe sig Luft gennem Randbjærgene, der danne Affaldet fra den store afrikanske Højslette, langt fra flyder igjennem en saa lang Vandfaldsegn som Kongo. Quillus Flodseng synes at være ejendommelig dybt indskaaren i Bjærgene, men er dog ikke ganske fri for upassable Steder paa kortere Strækninger. Derimod har Kongo den store Fordel at være sejlbare i sin Munding; men dette kan kun uegentlig siges om Quillu, og herom skriver en tysk reisende følgende: „Som Samferdselsvej kan Quillu kun benyttes af Baade og Kanoer. Den ved Mundingen liggende Barre og den voldsomme Brænding hindre større og mindre Fartøjer i at løbe ind i Quillu. To Gange ere dog Kystdamperne løbne ind i Floden; men saadanne Forsøg ere farlige. Inden for Barren kunne Skibene bekvemt tage deres Ladning ind, hvilket ikke er Tilfældet, naar de blive liggende udenfor Barren. Brændingen gjør ofte al Indladning umulig i flere Dage i Træk.“

Stanley Pool er saaledes det fælles Maal; men det forekommer os, efter hvad der endnu foreligger, at være særdeles vanskeligt at bedømme, hvem af de to sjælden ihærdige rejsende der har været heldigst i Valget af Angrebepunkt. Hvorvidt de Brazza faar Ret i sin Paastand om, at han har opdaget en langt mere praktikabel Vej end Stanley til den sejlbare Kongo i det frugtbare, tæt befolkede indre Afrika, maa Tiden vise. At de Brazza ikke har faaet Lejlighed til at udrette mere end han allerede har gjort, skyldes Forholdene; men der er et langt Spring fra en slet og ret Rekognosceringsexpedition til Oprettelsen af en Række Stationer og Anlægget af en farbar Handelsvej. De Brazza vil ogsaa faa sine Vandfaldsegne at kæmpe mod — lad dem saa ikke være saa vanskelige som Stanleys — naar han i Spidsen for en stor Expedition skal føre tungt Materiel til Stanley Pool, og at de indfødte, netop i de Egne, som han vil vælge til Angrebepunkt, ikke ere til at spøge med, erfarede han jo des værre tilfulde paa det sidste Afsnit af sin Rejse, til Trods for den af alle anerkjendte rolige og hu-

mane Optræden, som han under selv de vanskeligste Forhold har vidst at bevare over for de indfødte.

Stanleys Vej er imidlertid en Kjendsgjerning. Hans Stationer have allerede tjent Missionærer og rejsende, de Brazza indbefattet, til Hvilepunkter, og der foreligger Udtalelser om den fulde Sikkerhed, hvormed man nu i kort Tid kan rejse fra den nedre Kongo til Stanley Pool ad de af ham anlagte Veje. Det er et stort og betydningsfuldt Værk, som han har fuldført, et Værk, der ligesom har sat Kronen paa hans Rejse „gjennem det mørke Fastland“. Hvormange rejsende have ikke ad andre Veje i Kongoegnene forgjæves søgt at trænge ind i Landet?

Paa den mægtige Flod, der hidtil kun har været befaret af Kanoer, færdes nu hans Dampchalupper og Hvalbaade, og Betydningen heraf for Geografien vil sikkert i den nærmeste Fremtid blive saare stor. Kaster man blot et Blik paa Kaartet, vil man se, at der er grundet Haab om, at Opgaver, som hidtil have været uløselige, nu ville blive løste. Stanley Pool vil uden Tvivl blive et yndet Udgangspunkt for mange Expeditioner, der efterhaanden ville bringe de store hvide Pletter paa Kaartet til at forsvinde. Dampen gjør saare meget muligt, som før hørte til Umulighederne. Forgjæves har man Fod for Fod øst- og vestfra, nord-

og syd fra søgt at bringe Rygterne om gaadefulde Søer til at forsvinde ved paalidelige Undersøgelser i Egnene af Kongobækkenet i Hjertet af Afrika. Paa de nyeste Kaart staar der endnu her i den sydlige Del af de nævnte Egne Sætninger som: „Her bo Dværge, der skulle være ondsksfulde og mordlystne. De skulle bebo store Strækninger af Landet“, og et andet Sted hedder det: „Her skal der ligge en stor Sø, formodentlig Livingstones „Lincoln-Sø“. Store Baade med Masten og Sejl siges at komme fra en Flod; men det er en Fabel. Kjøbmandene ere sandsynligvis indfødte fra Marunja og Mangala.“ — Dampbaadene skulle nok efterhaanden hjælpe til at finde baade Søen, der vel har et Afløb til Kongo, og Dværgenes Land i det af mægtige Floder gjennemfurede Land. Og nord for Kongo da? Her er først og fremmest Uelle-Gaaden. Denne store Flod med det vestlige Løb har ingen fulgt fuldt ud; Stanley ser i den en Biflod til Kongo, medens andre bekendte rejsende ville henføre den til Sjarifloden, der falder i Tsadsøen. Der gives ogsaa dem, der mene, at Uelle falder i en stor Sø, der skal være større end selv Victoria Nyansa, og opgives at ligge under omtrent 4° n. Br. Slige højst interessante Spørgsmaal løses lettest ved de mægtige Bifloder til Kongo, som Stanley har Æren af at have aabnet.

Mindre Meddelelser.

En flydende By. Astrahan har allerede for længe siden været navnkundig for de mangeartede og indbringende Fiskerier, som drives i dens Omegn. Efterhaanden som Rusland har sat sig fast i det indre Asien, voxer Astrahan imidlertid ogsaa mere og mere i Betydning som Stapelstad for alle de Varer, der føres hen over det kaspiske Hav, og imellem hvilke særlig kan fremhæves Jordoljen fra Baku, der bruges over hele Rusland. De svære, dybtgaaende Dampskibe kunne dog ikke naa helt op til Astrahan ad den fjordbrede Volga, men maa blive liggende ved Astrahans ejendommelige Havne-
stad, „Nifod“ kaldet, som ligger uden for Volgas Munding. Havet er her saa grundet, at Havdamperne maa losse deres Last om Bord i fladbundede Floddampere, som saa bringe den til Astrahan eller videre op ad Floden. „Nifod“, der ligger omtr. en Snes Mil fra Astrahan eller saa langt som fra Skagen til Aarhus, har altsaa megen Vigtighed for Handelen og udgjør med sine talrige Fartøjer, Pramme, Flydebroer o. s. v. en Slags By paa Vandet, og ligesom den næppe har sin Mage noget Sted i Verden i Henseende til Belliggenhed, gives der vist nok heller ikke mange andre Steder en saa broget Befolkning, der er samlet her lige som til en Udstilling.

A. Feddersen.

Hvor er Columbus født? Der er faa Mænd, om hvem der er skrevet saa meget som om den store Cristóforo Colombo, og dog har der stadig været Tvivl om meget vigtige Momenter i hans Liv. Ti italienske Byer eller Steder have saaledes kæmpet for at være hans Fødested; men han har selv i et Dokument, hvis Ægthed ikke kan omtvistes,

sagt, at han er født i Genova („siendo yo nacido en Genova“). For nogle Aar siden har man ogsaa i denne By rejst et storartet Mindesmærke for ham. Nu er der imidlertid fremkommet den mærkelige Oplysning, at han slet ikke skal være født paa Italiens Fastland, men derimod i den lille By *Calvi* paa Nordvestsiden af Corsica. Det franske Tidsskrift „L'exploration“ (9de Novbr. 1892) gengiver en Artikel efter et corsicansk Blad, hvori der staar, at en fransk Officer 1794 har skrevet en Afhandling, der endnu kun foreligger i Haandskrift, og til denne Afhandling er ogsaa brugt et gammelt Haandskrift om Corsicas Historie af Pater Denis. Heri skal det efter gamle Dokumenter være oplyst, at Columbus er født, enten 1436 eller 1441 (ogsaa om Fødselsaaret hersker der forskellige Meninger; man har hidtil almindeligvis ment, at det var 1456) i den nævnte lille By. Columbus har altid omgivet sin Fødsel med en vis Hemmelighedsfuldhed, og efter det, som nu meddeles, skal det være, fordi han, hvis han holdt paa at være fra Corsica, der den Gang laa i Strid med den mægtige genovesiske Republik, ikke vilde have kommet frem. Hans Søn Fernando, der var sin Faders Historieskriver, siger ogsaa, da man havde paastaet, at Søfareren var født i Genova, at hans Fader ikke er født i denne og heller ikke i nogen anden af Byerne ved den genovesiske Kyst.

Spørgsmaalet om den store Mands Fødested er af den franske Regering afgjort derhen, at der i Følge et Dekret, undertegnet den 6te Avgust 1882 af *Grevy*, ved offentlig Subskription skal rejses ham et Mindesmærke i Calvi. Men er dette ogsaa rigtigt?